

EUROPA I EL DEUTE EXTERN

Arcadi Oliveres

Professor del Departament d'Economia Aplicada de la Universitat Autònoma de Barcelona
Vicepresident de Justícia i Pau

Començaré per tant per la primera part explicant molt concretament o molt sintèticament aquest concepte de deute extern. És molt senzill perquè les mateixes paraules ja el defineixen: el deute extern és aquell que un país té cap enfora. A dins, els que poden ser els deutors són els Governos, els Bancs, les empreses. Des de fora, els que poden ser els acreedors d'aquest deute també són els Governos, també són els Bancs, també són les empreses i, a més, també hauríem d'afegir els Organismes Internacionals. No és gens complicat aquest concepte.

En el fons, tots els països del món estan endeutats perquè tots deuen alguna cosa a l'estranger, el que no vol dir que l'estranger no els hi degui a ells. Però de deute extern en tenen tots els països. Fins i tot aquells països de què parlarem nosaltres avui, que són bàsicament del Tercer Món, no són necessàriament els més endeutats, sinó que són aquells que més dificultat tenen per fer front al deute. Això ho entendrem ràpidament: si una persona té una hipoteca per 10 milions de pessetes i té moltes dificultats cada semestre, quan li venç el rebut, per fer front al venciment d'aquesta hipoteca, aquesta persona és un deutor perillós. Si una persona té una hipoteca de 50 milions però no té cap dificultat per fer front a cada venciment perquè té els ingressos i els recursos suficients, encara que és un deutor més gran, no és un deutor perillós. Nosaltres parlarem d'allò que des del Primer Món s'entèn com a deutors perillosos, encara que això del perill, evidentment, s'hauria de relativitzar.

Són, per tant, els països del Tercer Món els que estan endeutats i ara en els darrers temps, en aquesta llista de països del Tercer Món amb deutes perillosos, també s'hi han afegit els que abans anomenaven països de l'Est. Els països del Segon Món, les antigues repúbliques socialistes, moltes d'elles també han entrat en aquesta espiral d'endeutament. Com s'ha entrat en aquest endeutament? Jo diria que s'ha entrat per dues raons: per una banda, per un conjunt de raons de tipus estructural i, per una altra banda, per un conjunt de raons de tipus conjuntural.

Les raons de tipus estructural serien inherents a la pròpia economia dels països del Tercer Món. És a dir, els països del Tercer Món mantenen amb els del Primer Món un conjunt de relacions econòmiques internacionals que els endeuten per sí mateixos. Ho entendrem fàcilment: si un país del Tercer Món basa la seva economia, posem per cas, en el conreu del cafè i el cafè en els mercats internacionals baixa espectacularment de preu, cosa que de vegades succeeix, però aquest país ha de continuar comprant tots els *inputs*, totes les primeres matèries, tots els productes industrials que ell necessita al preu de sempre, al preu que li venen els països industrialitzats, és evident que aquest país s'endeutarà. Vendrà més barat els productes que pot exportar i comprarà igual, o normalment fins i tot més car, els productes que ha d'importar.

Aquesta és una situació traumàtica, una situació gairebé permanent, en la que viuen els països del Tercer Món. Les estadístiques que el.laboren les oficines de Nacions Unides ens diuen que la tendència general, al llarg de tot el segle XX, és que els preus de les primeres matèries, que són ingressos bàsics per aquests països, tenen sempre una tendència a la baixa i que, en canvi, els preus dels productes industrialitzats, que són la base de les exportacions d'aquests països, tenen una tendència a l'alça. De manera que és evident que només amb aquest fenomen ja entenem l'endeutament.

Encara que sigui sortir una mica d'estudi, a l'Autònoma, en el meu Departament d'Economia Aplicada, hem enllestit ara fa uns mesos un estudi que intenta quantificar això que els hi dic respecte el cas espanyol. Espanya es comporta com un país del Primer Món respecte els països del Tercer Món. És a dir, cada any els hi compra, allò que els hi compra, més barat; i cada any els hi ven, allò que els hi ven, més car. Doncs bé, el que nosaltres hem intentar calcular és què representa això en diners.

Ho hem fet de la següent manera: si Espanya mantingués cada any els preus de compra i els preus de venda, què passaria?. Això ho hem calculat pels anys 88-95. La hipòtesi és: si mantinguéssim cada any el preu estable respecte l'any anterior -treient la inflació-, lògicament hauríem de pagar més per allò que comprem, perquè sabem que estem rebaixant els preus, i hauríem de cobrar menys per allò que venem perquè sabem que estem pujant els preus. Doncs bé, si Espanya mantingués un any els preus de l'any anterior i no fes aquesta rebaixa per una banda i aquesta puja per l'altra banda, què és el que hauria de donar de més als països del Tercer Món? L'estudi ha donat un resultat relativament curiós: any una mica més any una mica menys, si Espanya volgués mantenir els preus estables amb els països del Tercer Món, cada any els hauria de donar de més una quantitat que és pràcticament equivalent a l'ajut espanyol al desenvolupament. És a dir, l'ajut espanyol al desenvolupament l'únic que fa, en termes quantitius, és cobrir la minusvaloració que Espanya fa als preus dels productes que aquests països ens venen. Per tant, ja s'entén que el comerç tradicionalment és, ja he explicat el cas espanyol com a exemple concret, un element endeutador.

No ho és només el comerç, les relacions Nord-Sud tenen altres facetes que també són endeutadores. Per exemple, la manca de tecnologia. Aquests països sovint no disposen de tecnologia suficient per poder tirar endavant un nou producte o un procediment per l'el.laboració d'aquest producte. Han d'adquirir a fora aquesta tecnologia. Sovint aquesta tecnologia de vegades ha estat obtinguda gràcies a l'esforç dels cervells fugits dels països del Sud que estan treballant en els països del Nord. Però aquesta tecnologia s'ha de pagar, i evidentment això augmenta l'endeutament.

Podríem posar altres casos, com el famós moviment de les companyies transnacionals. Les companyies transnacionals quan van a un país del Tercer Món rarament hi van per produir allò que aquell país necessita. La seva norma és anar-hi per maximitzar el seu benefici, però aquest benefici un cop obtingut el remeten cap el país originari -normalment cap el país matriu- i encara de vegades d'aquest país matriu acaba anant a parar a algun paradís fiscal. Evidentment, aquest benefici surt del país del Sud, s'envà cap el Nord, i també endeuta al país del Sud.

Tot això ho dic perquè, malgrat que ara estem parlant de campanyes, fins i tot suposant en el cas què aquestes campanyes fossin exitoses, fins i tot suposant que per una fada misteriosa acabéssim reduint a zero el deute extern dels països del Tercer Món, mentre aquestes condicions estructurals continuïn, encara que aquesta nit el deute quedés reduït a zero, demà a

les dotze del migdia ja hi tornaria a haver deute. Les relacions seguirien sent les mateixes. Per tant el que ara tractarem, que és el problema del deute, és només una de les moltes facetes que hauríem de tractar per resoldre els problemes del Tercer Món. Evidentment no es poden tractar tots de cop, i està bé que ens dediquem a una individual, però només és una de les moltes que hauríem de tractar.

Aquesta seria la primera cosa que volia dir, les arrels estructurals del deute. Però resulta que a més d'aquestes arrels estructurals, i fixem-nos que en aquestes arrels estructurals Europa té una enorme responsabilitat perquè va ser la que va implantar, a través del procés colonial, el conreu del cafè que baixa de preu i qui va implantar el conreu del cacau que també baixa de preu i totes aquestes coses, en bona mesura, ja són una responsabilitat històrica d'Europa. Però a més d'aquestes raons de tipus estructural, hi haurien també unes raons importants de tipus conjuntural que varen fer créixer espectacularment el deute extern en els països del Tercer Món.

Aquestes raons conjunturals comencen aproximadament a partir sobretot dels anys 60. Els anys 60, com és ben sabut, és el moment en què els països del Tercer Món -una gran part d'ells- accedeixen a la independència. Alguns ja havien accedit en el segle XIX, com eren els països llatinoamericans i alguns altres, com la Índia, a partir dels anys 40. Però un gran gruix de països accedeixen a la independència sobretot en el període entre el 60 i el 64. A mesura que aquests països entren a formar part del sistema de Nacions Unides van adquirint una majoria mecànica. No és una majoria de poder perquè, com sabem, el poder està en el Consell de Seguretat, però és una majoria mecànica i comencen a presentar públicament els seus problemes. Evidentment, el primer problema d'aquests països és el subdesenvolupament. Aleshores, els organismes derivats de Nacions Unides, el Banc Mundial (BM), Fons Monetari Internacional (FMI), el Programa de Nacions Unides pel Desenvolupament (PNUD), o Bancs especialitzats com el Banc Interamericà de Desenvolupament, o el Banc Africà, aquests organismes concedeixen uns crèdits als països del Tercer Món perquè puguin tirar endavant aquest procés de desenvolupament ja que, en realitat, el seu accés a la independència no ha significat desenvolupament. El seu accés a la independència ha demostrat en quines condicions els havien deixat les potències colonials.

Aleshores les Nacions Unides, fins i tot amb certa eufòria, declaren als anys 60 la *Dècada del Desenvolupament*. Dècada que, com és sabut, no serà triomfant, i als anys 70 les Nacions Unides hauran de declarar la *Segona Dècada pel Desenvolupament*. Als 60 no era la *Primera*, era la *Dècada*, el que passa és que les coses no van anar com estava previst. Es van concedir crèdits, crèdits que en el llenguatge financer reben la denominació de crèdits *tous*. És a dir, crèdits amb un tipus d'interès molt baix, potser del 0,5%, del 1%, del 1,5%. Amb uns terminis d'amortització molt llargs, uns terminis que poden ser de 20, de 25, de 30 anys. Fins i tot amb uns períodes de carència, és a dir, que aquests crèdits no s'han de retornar, o no s'han de començar a retornar fins que no han transcorregut 5, 6, 7 anys des del moment inicial. Sense dubte, si a nosaltres ens donessin un crèdit d'aquesta mena diríem que és una bona oportunitat.

Cal dir de totes maneres, i a títol d'exemple, que no tots els països del Tercer Món reberen crèdits per a desenvolupar-se. Hi ha un cas curiós del que s'ha parlat com a gran èxit, almenys fins a l'any passat, de països que han tingut desenvolupament, però no amb crèdits sinó amb donatius. M'estic referint a Corea del Sud, a Taiwan, a Hong Kong i a Singapur. Aquests països, per raons polítiques diferents, per exemple perquè Corea del Sud volia ser el bastió davant de Corea del Nord, o perquè Taiwan tenia el govern nacionalista davant del govern de

la Xina comunista d'en Mao o perquè Anglaterra mantenia Hong Kong, el fet és que aquests països, als quals s'ha donat després un procés de desenvolupament per èxitòs, no van tenir aquest endeutament inicial sinó que tingueren directament donatius. Els altres països tingueren crèdits, tous, però crèdits.

El problema és que com que no hi havia experiència, aquests crèdits foren donats, foren prestats, incondicionalment, és a dir, sense demanar condicions. Sense demanar condicions vol dir que els dirigents que reberen aquests crèdits en feren un mal ús. Una bona part del crèdit va anar a parar directament a la butxaca del President de torn. L'any passat es va morir el President Mobutu i, com sabem, s'havia endut del Zaire un capital equivalent al deute extern del seu país. El President Marcos de Filipines porta deu anys mort i encara a hores d'ara el Govern filipí està reclamant a diferents institucions europees i americanes els recursos que havia deixat en allà el President Marcos. El President Somoza de Nicaragua, havia rebut grans quantitats d'ajuts teòricament destinats a la reconstrucció de Managua que van anar a parar tots directament a la seva butxaca. L'actual dictador de Guinea Equatorial, Teodoro Obiang, està fent exactament el mateix i construint un patrimoni personal extraordinari. Podríem seguir posant exemples de com aquest deute s'anava constituint a base d'un diner que el poble no veia. De fet ja està en el Nord perquè immediatament va anar a parar als Bancs del Nord, però encara l'exigim com a deute en els països del Sud.

Una altra part d'aquests diners, que no van anar a parar tant directament a la butxaca, tampoc tingueren massa millor fi. Perquè alguns Presidents -hi ha gent a qui li agrada el diner i hi ha gent a qui li agrada la glòria- pensaven més en fer obres faraòniques que fessin perviure la seva memòria el dia de demà. Per posar un cas que és prou conegut podríem parlar del de Costa d'Ivori. A Costa d'Ivori la capital tradicional era Abidjan, però va ser canviada. El President, que era el primer President independent de Costa d'Ivori va considerar que la ciutat d'Abidjan, malgrat els seus 600.000 habitants, no era prou bona capital de Costa d'Ivori i probablement seria millor capital de Costa d'Ivori el seu poble de naixement que tenia 800 habitants i que es deia Yamoussoukro. Aleshores, com que un poble de 800 habitants no sembla una capital massa seriosa, va decidir dotar-la d'una Basílica, còpia exacta de la Basílica de Sant Pere del Vaticà. Aleshores amb gran joia d'enginyers francesos, que varen fer l'agost amb aquesta obra, i de constructores també franceses, es va construir una Basílica amb la mateixa columnata que veiem a Roma quan el Papa surt a beneir. Per cert, el Papa també va anar a beneir aquesta església en allà.

Bé, són obres faraòniques que endeuten en un moment determinat. Per dir uns altres exemples més propers en el temps; com tots recordarem, ara fa set anys es va celebrar allò que eufemísticament dèiem el "*Quinto Centenario*". Amb motiu del "*Quinto Centenario*" un President, el de la República Dominicana, recordant que la República Dominicana està ubicada damunt de l'illa *La Española* i recordem que l'illa *La Española* va ser la primera que els mariners d'en Colón van veure quan cridaven aquell: "*¡¡Tierra, tierra!!*" el 12 d'octubre. El President Balaguer va pensar que també valia la pena que els mariners vinguts de lluny veiessin la terra de *La Española* el més aviat possible i en la part més oriental de l'illa va construir un enorme focus, un far, que il·luminés l'arribada dels vaixells (no sé si ell pensava il·luminar tot l'Oceà Atlàntic), fet que ha provocat restriccions elèctriques a mig país, però l'obra ha estat feta.

Penso que també val la pena dir que el President Joaquim Balaguer porta un nom ben català, perquè l'herència catalana és punyent en aquests països. Recordem que quan el President Balaguer per primera vegada es va presentar a la presidència de la República Dominicana, el

seu rival electoral es deia Joan Bosc. També podem recordar que ara fa poques setmanes es va produir un referèndum per si Puerto Rico s'incorporava o no als Estats Units i se'ns va dir que el Governador de Puerto Rico s'anomenava Pere Roselló. Potser podríem recordar que fins fa poc més d'un any el President de Costa Rica es deia Josep Figueres i podríem continuar. Sense dubte, no vàrem poder anar a les Amèriques fins a Carles III, però a partir d'en Carles III, déu ni dó la feina que vam fer.

Aquí hi ha hagut, doncs, un segon element d'endeutament, derivat d'aquestes obres faraòniques que en alguns casos endeutaven els països. Però a part d'aquests diners que anaven a la butxaca i a part d'aquests diners que anaven a obres faraòniques, hi havia una altra part dels diners, probablement la més trista de totes, que va anar a la compra d'armament. Eren països que tenien conflicte. Només cal veure un mapa d'Àfrica per veure com estan dissenyats aquests països amb unes ratlles que estan damunt dels meridians, o damunt dels paral·lels, o damunt de no se sap ben bé què. És evident que això no són països, això són problemes, això són conflictes en potència. Davant d'un diner calent, davant d'un diner que es podia aprofitar, es calcula que una tercera part dels préstecs rebuts es varen destinar a la compra d'armament.

En resum, ja tenim el problema del deute en marxa: una part del diner a la butxaca del dirigents, i només hem parlat dels Presidents, però hauríem de parlar dels Ministres, dels Directors Generals, etc. però una part dels diners ràpidament marxats en aquesta direcció; una altra part dels diners a les armes; una altra part dels diners a les obres faraòniques. En resum, només un 10% dels crèdits atorgats van anar a parar a projectes de desenvolupament, i encara caldria saber a quina mena de projectes de desenvolupament.

Evidentment, per molt tous que fossin els crèdits concedits i per molt bones condicions d'interès que tinguessin, van transcórrer aquests anys de gràcia, aquests anys previs, i els crèdits s'hagueren de començar a retornar. Els crèdits òbviament no es podien tornar perquè no s'havien utilitzat per res que promogués el desenvolupament. Aquí es va començar a plantejar el problema del deute. El que passa és que això, que s'esdevenia en els anys 70, va quedar tapat per un altre fenomen. Aquests països deutors, vista la dificultat que tenien per fer front al retorn dels crèdits, van decidir fer això que fa tot deutor que té un crèdit que no pot pagar i l'acreedor el comença a apretar una mica: mirar si troba un tercer que li deixi el diner i, amb aquest diner, tapar la boca del primer i viure una temporada més.

Això és el que van fer aquests països endeutats, mirar si trobaven quin tercer els recolçava. El tercer el varen trobar i el tercer no era altre, encara que semblava sorprenent, que la banca nord-americana. La banca nord-americana, en aquell moment, gaudia de molta liquiditat, tenia molt diner. Aquest diner el tenia en forma de *petrodòlars*, és a dir, era el diner dels països exportadors de petroli que, recordem, que en els anys 70, a partir de l'any 73, havien vist créixer extraordinàriament el preu mundial del petroli, havien començat a tenir uns ingressos extraordinaris i la veritat és que no sabien massa bé què fer d'aquests ingressos extraordinaris. Països com Aràbia Saudí, Kuwait, Oman, Qatar, van decidir fer amb aquests diners dues coses. En alguns casos inversions de tipus industrial, i aquí Catalunya en tenim un record a través del Grup KIO, per exemple. O inversions de tipus financer, com varen fer amb els *petrodòlars* als Bancs nord-americans.

Aleshores, els Bancs nord-americans tenien aquesta liquiditat, calia fer treballar a aquests diners. Per altra banda, hi havia els països endeutats que demanaven nou crèdit. De manera que la Banca nord-americana va casar les dues operacions (diner que tenien més crèdit que els

hi demanaven) i els hi van concedir nous crèdits. Evidentment, aquests nous crèdits ja no eren crèdits concedits amb un caràcter tou. Eren crèdits normals, amb un tipus d'interès molt elevat, perquè als anys 70 havien vist la devaluació del dòlar, que havia causat un cert devastall financer internacional, i amb la devaluació del dòlar els interessos havien pujat i els bancs es trobaven amb un nou tipus d'interès més elevat i, per tant, els països varen poder subvenir a la seva necessitat inicial de nou crèdit però a un cost molt gran.

Així van transcórrer amb una certa placidesa amagada, falsa, els anys 70. En els anys 80 es va produir el moment de la veritat perquè calia retornar aquesta segona tongada de crèdits. Si recordem, quan el deute extern es va posar damunt de la taula, quan tothom en parlava, quan van sortir gairebé totes les publicacions, va ser precisament a partir dels anys 80. Si nosaltres ara anem a una biblioteca i pitxem la nota aquesta del deute extern i veiem les publicacions aparegudes veurem que la majoria d'elles són del període 82-86. Perquè és precisament a partir de l'estiu de 1982 quan comencen a véncer aquests crèdits i quan un dels països deutors, dels més endeutats, que és Mèxic, es presenta en el què en termes empresarials diríem la *junta d'acreedors* -aquells que reuneixen als acreedors-. Els acreedors, en els termes de deute internacional, estan reunits en dos grans grups: acreedors públics, els Governos i les institucions internacionals, que es reuneixen en un club, que s'anomena el *Club de París*; i els acreedors privats, els bancs, que es reuneixen en un altre club que es coneix com el *Club de Londres*.

Mèxic, a l'estiu del 82, es presenta en el Club de París i en el Club de Londres i diu: "jo no puc fer front als meus deutes". I no fa ni quinze dies d'aquesta presentació de Mèxic, que en el Club de París i en el Club de Londres hi apareixen fent cua Argentina, Brasil, Bolívia, Equador, Perú, Veneçuela, Indonèsia, Egipte i algun altre país que ara ja no recordo, dient: "nosaltres tampoc hi podem fer front". Evidentment, aleshores es genera una sensació de pànic internacional. No perquè els països del Tercer Món no poguessin pagar, que això ja era un clàssic, sinó perquè els països del Primer Món no podien cobrar. Això afectava considerablement a aquests bancs nord-americans que havien tingut la gosaria de donar aquests crèdits sense fixar-se gaire, només perquè tenien molta liquiditat a la mà.

Aquí és quan es comença realment a parlar d'una manera forta del tema del deute i quan els bancs nord-americans demanen ajut a l'Administració nord-americana. En aquell moment el Secretari del Tresor, el que diríem aquí el Ministre d'Hisenda, de l'Administració nord-americana és un famós personatge polític, que encara avui es dedica a d'altres coses, en James Baker -com recordarem està amb els temes del Sàhara en aquest moment-. En James Baker precipita el que és el Pla que rep el seu nom, el Pla Baker per a la resolució del problema del deute. Quin és el Pla Baker? Un Pla que té dos grans principis.

Per una banda un principi molt conegut en el món bancari: si tu no pots pagar en diners, paga en espècies. És a dir, que si tu no pots pagar la hipoteca ens quedem el pis. Això què vol dir, doncs, per exemple en el cas d'Argentina que té un deute i té una companyia d'aviació que es diu Aerolínia Argentina, que Aerolínia Argentina es vengui; en aquest cas, com és ben sabut, ho compra la companyia Iberia; la companyia Iberia paga un diner al Govern argentí per la compra de les Aerolínia Argentina, el Govern argentí té diner i amb el diner que té paga una part del deute, però òbviament es queda sense companyia d'aviació. Això es fa amb companyies elèctriques, amb centrals telefòniques, amb hectàrees de selva amazònica, amb mines, i amb una sèrie de coses. Els països poden treure's del damunt una mica de deute a base, òbviament, d'hipotecar el seu futur econòmic. Aquesta és la primera fase del Pla Baker.

L'altra part del Pla Baker és una mica sorprenent, perquè a primera vista sembla, i em perdonaran l'expressió, una solemne tonteria. Però no ho és tant com sembla. Vostès imaginint-se que el Banc A té un crèdit donat a Mèxic. Mèxic no pot pagar al Banc A i, per tant el Banc A farà fallida. Vostès imaginint-se que el Banc B té un crèdit concedit a Perú i Perú no pot pagar al Banc B i, per tant, el Banc B farà fallida. Aleshores en Baker el que diu és: tu Banc B li dones un crèdit a Mèxic abans de que no pugui pagar al Banc A, i d'aquesta manera Mèxic podrà pagar al Banc A. I tu Banc A li dones un crèdit a Perú abans de que Perú no pugui pagar al Banc B i així Perú podrà pagar al Banc B. Aleshores pensem que, efectivament, això és una tonteria perquè fa la bola més grossa. Sí que fa la bola més grossa però dóna un avantatge, que era precisament l'*intrínquilis* de la qüestió, fa guanyar temps. Perquè si el Banc A no cobra de Mèxic, el Banc A en el seu balanç ha de presentar pèrdues aquell any, i si les pèrdues són molt importants aquell Banc ha de declarar fallida. I si el Banc B no cobra del Perú, exactament el mateix. En canvi, si el Banc A i el Banc B han cobrat el crèdit al seu venciment, el balanç els hi ha anat bé -tenien un crèdit que han cobrat-.

El que tenen és un risc nou, per d'aquí a cinc o sis anys, que evidentment és més gros que l'anterior. Però guanyen durant aquests cinc o sis anys i durant aquests anys podran no repartir dividendes, o podran demanar desgravacions fiscals, o podran diversificar el risc, o podran fer provisions de morosos, o podran fer vés a saber què; i aleshores podran intentar aturar la petacada que els hi arribarà d'aquí a cinc o sis anys. Això és el que arriben a fer alguns bancs i amb això alguns d'ells arriben a salvar-se i a salvar la patacada posterior. Altres no la salven i també s'ha de dir que alguns bancs nord-americans van arribar a fer fallida degut al problema del deute.

Amb tot això, què succeeix? Doncs succeeix que quan esclata el problema del deute a l'any 82 el nivell d'endeutament era d'uns 400.000 milions de dòlars, i quan en Baker acaba el seu mandat a l'any 88 el nivell d'endeutament era d'uns 800.000 i escaig milions de dòlars. Aleshores Baker és succeït com a "Ministre d'Hisenda" nord-americà per Nicolas Brady.

Brady proposa una solució. Primer, continuant els dos projectes d'en Baker i, en segon lloc, ampliant-la amb tres punts més. Els tres punts més que amplia en Brady són els següents: primer, el que segurament més ens agradaria a nosaltres, condonació del deute, perdó del deute. Això és una bona proposta, però com podem sospitar, una proposta poc aplicada. Hi ha pocs acreedors que estiguin disposats a perdonar el deute. Es calcula que possiblement només l'1% del deute ha estat condonat i encara quan s'ha condonat ha estat més per raons polítiques que per raons econòmiques. La condonació més important de deute que s'ha fet històricament és la que va fer EE.UU. al govern d'Egipte, segons el President Bush va declarar, en agraïment pels serveis prestats per Egipte durant la Guerra del Golf. És a dir que era una condonació típicament política i no pas econòmica. Aquest era el primer punt del Pla Brady.

El segon punt del Pla Brady no és ben bé un pla seu, el que passa és que es va donar durant el seu mandat i, com que ell va fer que el Govern nord-americà avalés algun tipus d'operacions, s'acaba considerant que és una proposta d'en Brady. És una situació relativament senzilla d'entendre. Imaginem-nos aquell mateix Banc A que té aquell crèdit amb Mèxic i posem que el crèdit sigui de 100 i que si Mèxic no li paga els 100 al Banc A, el Banc A farà fallida. Aleshores el Banc B, que està en millor situació econòmica que el Banc A, li proposa comprar-li per 60. El Banc A s'ho pensa i diu allò que en castellà es diu "*de lo perdido saca lo que puedas*" i li diu al Banc B: "d'acord, dóna'm 60 i així jo, d'aquesta manera, puc solventar la meva situació precària". Aleshores aquest crèdit de 100 deixa de ser del Banc A per ser del Banc B. Aleshores el Banc B va a Mèxic i li diu: "oi que devies 100 al Banc A? Doncs ara m'ho deus a

mi, però si em dones 80 t'ho perdono" i si Mèxic acaba de cobrar alguna exportació en aquell moment, pensa: "mira, dec 100 però per 80 me'l trec del damunt" i paga 80 al Banc B quedant aquest satisfet. Tots queden satisfets perquè el Banc A es pensava que no cobraria i ha cobrat 60, el Banc B perquè ha pagat 60 i ha cobrat 80, i Mèxic perquè devia 100 i ha pagat 80.

Això comença a circular en un enorme mercat que s'anomena el *Mercat secundari del deute*. La gent es va venent el deute de l'un a l'altre a base d'unes "quites" més o menys grans que són més o menys importants segons la solvència que es dona en aquell país. Hi ha països que es pensa que ho pagaran tot i, per tant, el seu deute es cotitza a prop de 100. Hi ha països que es pensa que no pagaran res i aleshores el seu deute va a baix de tot. Es recorda el cas famós d'un candidat que finalment va ser President del Perú, Alan Garcia, que quan era candidat va dir "jo no puc admetre que el Perú estigui destinant el 70% de les seves exportacions a pagar el deute i que només li quedi el 30% de les exportacions per pagar importacions que li poden fer falta al país". Va fer una promesa electoral, que òbviament no podria complir més endavant, que era "si jo surto escollit President no dedicaré més del 10% de les meves exportacions a pagar deute, l'altre 90% anirà a comprar coses pel país". Evidentment els tenedors de deute del Perú quan van veure que el Perú baixaria del 70% fins el 10% de les exportacions van arribar a la conclusió que el seu deute no el cobrarien mai i automàticament aquells dies la cotització del deute del Perú va baixar d'una manera notable. Tant notable que es va arribar a situar en el 7% del seu valor nominal. És a dir, que la gent estava disposada a perdre 93 i cobrar-ne només 7, amb la seguretat de què si no cobrava 7 potser no arribaria a cobrar res. Amb el que, si Perú era intel·ligent, es podia haver comprat el seu deute al 7% i així anar-lo reduint. Però això no és tant maco com sembla, perquè a mesura que Perú s'anava comprant el seu deute al 7%, quedava cada vegada menys deute, i aleshores la gent que tenia aquest menor deute es pensava que el cobrarien més fàcilment i el pujava de cotització. Aleshores resultava que menys deute més cotització significava en diners el mateix que més deute menys cotització. Amb el que Perú no guanyava res en aquesta operació.

Tot això és una mica liat, però al cap i a la fi és el segon element que jugava en aquesta segona proposta d'en Brady: la creació d'un mercat secundari del deute. Finalment en Brady fa una tercera proposta, que de fet no és d'en Brady però ell la recolça. És la de dir "mirem si els països poden veure els seus crèdits retornats en aquells crèdits antics que eren més fàcils, que tenien un tipus d'interès baix, que tenien un termini d'amortització llarg, a veure si aquests països d'aquesta manera ho pagarien més bé". Però, evidentment, si els països volen rebre aquestes facilitats primer cal que els organismes internacionals comprin en els Bancs aquests crèdits per poder oferir més facilitats.

Això és va poder fer en part perquè en Brady va apretar al Japó que era el país que més divises tenia i el Japó va aportar diners al Fons Monetari i a altres institucions per poder renovar aquests crèdits. Però, i aquí venia la segona qüestió, als països que volien fer aquest pas, que volien passar d'un crèdit dur a un crèdit *tou*, no se'ls concedia el pas automàticament, havien de fer "bondat econòmica". "Bondat econòmica" volia dir aplicar un Pla d'ajustament estructural. Un Pla d'ajustament estructural és un codi de comportament que fixa el Fons Monetari Internacional (FMI) i és un codi que té unes greus conseqüències socials. Posaré un exemple, perquè penso que s'entendrà millor. Tornaré a recuperar el cas de Mèxic. Mèxic és, per tot el tema del deute, un exemple del que no s'ha de fer, però un exemple al cap i a la fi.

Mèxic s'havia compromès, a partir de l'any 1994, a formar part d'una aliança comercial amb els EE.UU. i amb el Canadà que es diu *Tratado de Libre Comercio* (TLC). Això a Mèxic els hi va donar molta eufòria, primer perquè EE.UU. va dir que Mèxic ja era de primera divisió i que això

anava molt bé, però sobretot perquè els mexicans suposaven que això significaria dues coses: primera, inversió de Canadà i d'EE.UU. cap a Mèxic -perquè com que no hi haurien aduanes les fàbriques nord-americanes s'instal·larien a Mèxic-. Hi hauria la segona part, que les exportacions mexicanes creixerien perquè aquests productes fabricats a Mèxic s'entornarien, suposadament, cap a Canadà i cap als EE.UU.. Per tant, Mèxic veia dos avantatges, inversió estrangera que arribaria i exportacions que sortirien.

Es posa en marxa l'1 de gener de 1994 el Tractat de Lliure Comerç i sorprenentment les estadístiques demostren que no hi ha inversió nord-americana cap a Mèxic de caràcter industrial. L'únic que hi ha és inversió nord-americana a Mèxic de caràcter especulatiu. El capital nord-americà vol aprofitar el fet de què a Mèxic s'estan pagant uns tipus d'interès molt més alts dels que es paguen als EE.UU.. Uns tipus d'interès que arribaven a ser del 40-45% anual. El capital nord-americà inverteix a Mèxic, però no en indústria sinó a curt termini: sis mesos, es cobren els interessos i es tornen cap a casa. Curiosament tampoc es produïen exportacions des de Mèxic cap als EE.UU., sinó ben al contrari, es produïen importacions dels EE.UU. cap a Mèxic. Per què? Perquè a Mèxic hi ha un 10% de la població que té una gran capacitat adquisitiva i, quan les aduanes van baixar, van aprofitar per comprar gran quantitat de béns de luxe provinents de Canadà i dels EE.UU.

Aquest problema doble, l'especulació del capital que anava allà i les importacions de béns de luxe, tenia una solució econòmicament elemental i es diu devaluació del *peso*. Si haguessin devaluat el *peso*, aquells inversors haurien rebut el 40% d'interès, però al moment d'anar a recuperar el capital n'haguessin recuperat molt menys, per tant, ja no tenia atractiu anar a buscar l'especulació a Mèxic. I aquells potentats que volien comprar bens de luxe als EE.UU., al costar més el dòlar, els hi costava molts més pesos i, per tant, potser haguessin desistit d'aquesta importació. Però aquesta solució tan elemental no la va voler prendre el President de Mèxic, Carlos Salinas de Gortari, acompanyat del seu Ministre d'Hisenda, Jaume Serra, nét per cert, com alguns recordaran, del que havia estat Rector de la Universitat de Barcelona, Serra Junta.

Salinas de Gortari no volia prendre aquesta determinació perquè ell estava en el seu últim any de mandat de la Presidència i havia fet de Mèxic, deia ell, un país triomfant econòmicament i semblava un mal senyal que en l'últim any de la seva Presidència demostrés una mostra de feblesa amb una devaluació del *peso*. Aleshores es negava absolutament a devaluar i, més encara, tenint en compte que ell aspirava a un altre càrrec. És ben sabut que a Mèxic la Constitució és sàvia i no permet que els Presidents durin més d'un mandat perquè es considera que amb un mandat ja fan prou feina i, per tant, no és necessari renovar-los.

Salinas encara era una persona jove, que estava en el seu últim any de mandat i no tenia cap altre esdevenidor polític a Mèxic. Els EE.UU., a canvi de formar part del Tractat de Lliure Comerç, li havien promès la Direcció General d'una organització que naixia en aquell moment que era l'Organització Mundial de Comerç (OMC), la successora del GATT. De manera que Salinas tenia l'esdevenidor professional assegurat, i aleshores deia "home, no quedaré malament jo ara en el darrer any de mandat devaluant el *peso*, ara que vaig a un càrrec tant important" i l'home es va negar a devaluar.

És ben sabut que Salinas no va arribar a ser Director General de l'Organització Mundial de Comerç (OMC) perquè el seu cunyat va ser assassinat, el seu germà va estar implicat en l'assassinat del seu cunyat i tota una història que ara no fa el cas. No semblava recomanable -

tot i que penso que viu ara a Irlanda molt més tranquil·lament que no pas com a Director de l'OMC.

El seu successor, Zedillo, de seguida que va arribar al poder va devaluar. Va devaluar en un 15% el *peso* mexicà però els mercats ja tenien l'ull posat sobre Mèxic i els mercats van fer anar baixant el *peso*, que va perdre el 80% del seu valor. Aleshores aquells especuladors nord-americans van posar el crit al cel i van voler retirar, tant ràpidament com van poder, els seus diners. Els diners dels inversors nord-americans en aquells moments a Mèxic representaven 40.000 milions de dòlars. I en les arques del Govern mexicà de Reserves de Divises hi havien 2.000 milions de dòlars, de manera que ja es veia que no podrien cobrar.

Aquí surt en escena el President Clinton que diu "*jo donaré un crèdit a Mèxic*". A més amb una claredat molt meridiana diu: "*donaré un crèdit a Mèxic, no per ajudar a Mèxic, sinó per ajudar als inversors nord-americans a recuperar el seu capital*". En Clinton aleshores busca 40.000 milions de dòlars, que li costa molt trobar-los perquè en aquell moment el Senat era republicà i s'oposava a la seva determinació. Finalment Clinton aconsegueix els 40.000 milions de dòlars: 20.000 els treu com a President, perquè té fins a un cert límit que pot treure ell mateix; 10.000 els demana al Fons Monetari Internacional (FMI) i 10.000 més els demana a un Banc que és poc conegut, però que val la pena que el tinguem ben present, que és el Banc de Pagaments Internacionals. Banc molt discret amb seu a Basilea que és, per dir-ho en llenguatge col·loquial, la "Coordinadora dels Bancs Centrals Mundials", allà on es reuneix el President del Bundesbank, el Governador del Banc d'Espanya, el de la Reserva Federal Nord-americana, el del Banc del Japó, el del Banc d'Itàlia, i ara el del Banc Central Europeu.

Aleshores Clinton, des del Fons Monetari, el Banc de Pagaments i el mateix Govern nord-americà dona 40.000 milions, que és un cas típic de deute. Però, i aquí entro en aquests projectes, a Mèxic -a canvi d'aquest crèdit- se l'obliga a un Pla d'ajustament estructural: "*Ara tu podràs resoldre els teus problemes*", però Mèxic no veu aquests 40.000 milions de dòlars perquè, tant bon punt arriben, surten per anar a pagar als inversors nord-americans que recuperen el seu capital inicial. Però Mèxic ja que ha rebut el crèdit, ha de fer bondat i ha d'aplicar el Pla d'ajustament estructural.

Però què fa Mèxic? Primer, ha de controlar la inflació. Què significa controlar la inflació? Significa per Mèxic, almenys pel govern mexicà, que els salaris no pugin més d'un 15%. A l'any 95 queda fixat un augment de salaris del 15%, que a nosaltres ens pot semblar extraordinari. Però a Mèxic no va significar res perquè a l'any 95 la inflació fou del 50%, de manera que els treballadors a Mèxic en un any van perdre el 35% del seu poder adquisitiu.

La segona mesura del Pla d'ajustament estructural era una altra mesura relativament clara, que no hi hagi dèficit públic, que el Govern no gastï més del que ingressa. En lloc de reduir despeses burocràtiques, o santuàries, o policials o militars el que van fer és destruir dos plans que estaven en marxa: el pla d'ajuda als camperols i el pla d'ajuda a la petita i a la mitjana empresa, amb el que 1,750.000 treballadors van anar al carrer l'any 95.

La tercera de les mesures del Pla d'ajustament estructural era no tenir dèficit exterior. No tenir dèficit exterior volia dir no importar més del que s'exportava. En lloc d'aturar aquestes importacions de béns de luxe a les que estaven tant acostumats els mexicans, es van parar les importacions de blat de moro. De manera que, aleshores, hi havia problemes amb l'alimentació. Tot i així, es volia assegurar el tret i es va dir que les empreses mexicanes més bones s'havien de privatitzar. Se suposava que per passar a mans de capital nord-americà.

Però empreses bones mexicanes per privatitzar només hi havia una que es deia "Petróleos Mexicanos" (PEMEX) però que, segons la Constitució, no es pot privatitzar perquè PEMEX és del poble mexicà. Solució: PEMEX tenia 69 empreses que treballaven el petroli (refineries i coses per l'estil) i es creen 69 filials amb noms de societats anònimes diferents i aquestes, és clar, es venen. El poble mexicà es queda amb el nom de PEMEX ben enganxadet, però sense res de contingut a dintre.

Finalment pensen que Mèxic, probablement, amb tot l'ajustament econòmic que ha fet, com que ha cuidat la inflació, el dèficit públic i el dèficit exterior, ja podrà pagar, però per si no paga, les exportacions que fa de petroli durant els propers quatre anys que, mira per on, sumen aproximadament 40.000 milions de dòlars, no els cobrarà Mèxic sinó que quedaran dipositats en bancs nord-americans com a dipòsit de garantia.

Això ha durat fins l'any passat, quan Mèxic va pagar els 40.000 milions, però no es pensin que ha estat cap solució. Perquè per pagar aquests 40.000 milions i treure's tot això de sobre s'ha endeutat amb bancs privats nord-americans amb un tipus d'interès encara més alt per cobrir tot l'anterior. Amb això es demostra que el país està absolutament venut.

Tot això, què té a veure amb la realitat del deute. Doncs que és molt difícil resoldre'l, perquè els Plans d'ajustament estructural estan condicionats per la màxima autoritat internacional en aquests temes que és el Fons Monetari Internacional. Els països es troben una mica entre l'espasa i la paret. És a dir, o bé per una banda han de pagar grans quantitats com ara allò del Perú, el 70% de les seves exportacions per poder fer front al pagament deute; o bé si es volen alliberar d'aquest 70% del pagament del deute i volen tenir unes condicions més fàcils, amb uns crèdits més macos, com aquests del 40.000 milions de dòlars, aleshores han d'acabat fent una bondat tal, que acaba sent molt perjudicial des del punt de vista social. De manera que acaba sent un dilema insoluble.

Insoluble no, perquè si el FMI canviés la seva política seria més soluble. El problema és saber quin és el sistema de presa de decisions del FMI. El sistema de presa de decisions del FMI és un sistema extraordinàriament pervers. Ja és pervers en sí mateix el sistema de presa de decisions de les Nacions Unides, perquè a les Nacions Unides cada país té un vot i Andorra vota el mateix que l'Índia, i resulta que a Andorra viuen 70.000 persones de les quals només 20.000 deuen ser andorrans, i a la Índia viuen 950 milions d'habitants, pel que el vot d'un andorrà ha de tenir un pes específic de 10.000 hindús com a mínim. Evidentment això no és la democràcia d'un home un vot, de manera que a les Nacions Unides la cosa també va bastant malament.

Però en el FMI va pitjor. Resulta que al FMI no es vota un país-un vot, sinó que cada país vota segons la quota que paga. Hi ha vuit països en el món que tenen una quota que sumada és el 52% de la suma total, pel que sempre tenen majoria absoluta en totes les decisions. Quins són aquests vuit països, són: els 7 grans del G7 (França, Alemanya, Itàlia, Gran Bretanya, EE. UU., Canadà i Japó) i en aquest cas un vuitè que és Aràbia Saudí, perquè a Aràbia Saudí, com que té ingressos importants de petroli, li va tocar una quota alta. Doncs bé, poden decidir el que volen perquè sempre tenen el 52% dels vots. És clar, hi ha una possibilitat que ja s'ha parlat alguna vegada que és la de canviar el sistema de votació del Fons Monetari Internacional -que no es votés segons la quota que es paga-.

Però en una institució, vostès ho saben bé, canviar els sistemes de votació vol dir canviar els estatuts, i per canviar els estatuts has d'atenir-te al que els actuals estatuts diuen sobre el canvi

d'estatuts, i els actuals estatuts del Fons Monetari Internacional diuen que això del canvi d'estatuts és una cosa molt important i que no es pot fer ni amb una majoria simple ni amb una majoria absoluta sinó que necessitarà d'una majoria qualificada -qualificada del 85% dels vots, és a dir del 85% de les quotes-. Però ves per on, resulta que EE.UU. paga el 17,5% de les quotes del FMI. Fent una simple resta resulta que si tot el món té 100 vots, EE.UU. en té 17,5, per tant la resta del món en té 82,5.

Per tant, encara que tota la resta del món volgués, no arribaria mai al 85% dels vots necessaris per canviar el funcionament del FMI. S'acaba demostrant allò de qui mana, mana. Qui mana mana perquè el FMI, que és l'encarregat de regir tots els temes del deute, va ser creat al 1944 quan ningú podia aixecar la veu. Els únics que podien aixecar la veu eren els EE.UU. que eren els únics que no havien quedat malmesos per la Segona Guerra Mundial. Es diu que l'ambaixador britànic en aquesta reunió de Bretton Woods, on es va crear el FMI, va expressar la seva protesta pel sistema de votació que s'havia establert i pel sistema de funcionament del Fons Monetari i va dir que aquest Fons Monetari no arribaria mai en lloc. Diuen les cròniques que va ser contestat amb paraules brusques i grolleres per l'ambaixador nord-americà i que, molt ofès, es va tornar a Londres. L'ambaixador britànic que es va tornar a Londres era en John Maynard Keynes, que era el més important economista del segle XX.

Això és una mica l'esquema de funcionament, i es nota que estem en un cert carreró sense sortida. Davant d'aquesta situació, què s'ha fet o què es pot fer? La veritat és que els països europeus han fet ben poca cosa. He fet uns càlculs pel damunt, perquè m'he adonat en preparar aquesta xerrada que és una informació que és molt difícil de trobar, que és el paper acreedor d'Europa. Resulta que totes les xifres que es troben en els documents sobre deute extern estan totes elles en llistats de deutors, però mai en llistats d'acreditadors. De manera que és difícil saber què és el que es deu a la Comunitat Europea, podem dir el que deu Nigèria o el que deu Bangladesh, però és més difícil dir quin és el paper d'acreditador de la Comunitat Econòmica Europea. He estat mirant algunes publicacions, amb una aproximació per damunt, no la Comunitat Europea com a tal -perquè la Comunitat Europea té uns pressupostos petits- sinó els països membres de la Comunitat Europea més Suïssa, que gairebé surt sempre associada a aquestes estadístiques, deuen representar l'ordre del 50% dels acreditadors. Del que deu en els països del Tercer Món, el 50% el deuen dedicar als països europeus, i l'altre 50% als EE.UU., Japó, Organismes Internacionals, etc.

De totes maneres, el que m'he descuidat de dir abans d'entrar en aquest aspecte, és que malgrat tota aquesta història del Pla Brady, del Pla Baker, i de tot això, mentrestant, el deute anava pujant. Recordem que l'havíem deixat amb en Baker en uns 50.000 milions de dòlars. A hores d'ara ja ha pujat a 2 bilions 100.000 milions de dòlars. Però això no és el més important, el més important és què genera aquest deute en concepte del que s'anomena el *servei del deute*. És a dir, el pagament que s'ha de fer cada any per part dels països del Tercer Món per fer front a aquest deute. El *servei del deute* té dos conceptes, el concepte d'*interès* i el concepte d'*amortització*. És a dir, el que ens envia cada any a nosaltres el Tercer Món per pagar el deute es compon: d'una banda per pagar els interessos, i d'una altra banda per retornar, encara que sigui una part petita, el crèdit.

Això que ens envia a nosaltres cada any el Tercer Món per pagar el deute és, aproximadament, uns 250.000 milions de dòlars. A títol de referència, l'ajut al desenvolupament de tot el món pel Tercer Món és de 50.000 milions de dòlars, 5 vegades menys. Dit al revés, el que el Tercer Món ens envia per pagar el deute és cinc vegades més que tot el que enviem en concepte d'ajut al desenvolupament del Primer Món al Tercer Món, sigui en concepte de les ONG's, sigui

en concepte dels Ajuntaments, sigui en concepte de les Autonomies, dels Governos Centrals, de les Comunitats Europees, de les Nacions Unides, dels Organismes Internacionals, és a dir, tot el que enviem del Primer al Tercer Món és una cinquena part del que ells ens envien a nosaltres en concepte del *servei al deute*. Evidentment, això ja ens deixa veure que necessitem una solució.

La veritat és que els països europeus no han tingut, malgrat ser uns acreedors tan importants com acabo de dir, un paper massa brillant, com tampoc l'han tingut els Organismes Internacionals, com tampoc l'han tingut els Governos en particular. Alguns han tingut una actitud més generosa. He fet una llista de països comunitaris més generosos, que s'atreveixen a cancel·lar deute, perdonar-ne una mica, i països comunitaris no generosos. Sempre entre els no generosos en trobo dos: Alemanya i Espanya. Entre els generosos en trobo pràcticament tots els altres de la Comunitat Europea. Però amb una mica de trampa perquè aquesta generositat de la Comunitat Europea perdonant deute, es comptabilitza tota a costa d'ajut al desenvolupament, amb el que resulta que sí que perdonen deute, però al mateix temps estan reduint l'ajut al desenvolupament. No és que Espanya no ho faci, que també ho fa, el que passa és que perdona menys. De totes maneres això fa que el resultat final tampoc sigui massa brillant.

En resum, què és el que s'hauria de fer? Si el paper dels Governos no és tan brillant, si el paper dels Organismes Internacionals ens porta a un carreró sense sortida, hem d'intentar donar un tipus de resposta social. Penso que avui és un bon dia per parlar d'aquest tipus de resposta social. Avui, com deuen haver escoltat a les notícies, entra en vigor el Tractat contra les mines antipersonal que no és altra cosa que el fruit d'un treball de la societat civil que s'acaba imposant a la voluntat dels estats. Penso que en aquest tema del deute hem d'actuar una mica de la mateixa manera: la societat civil -vist que els Governos, vist que els Organismes Internacionals no actuen- s'ha de començar a mobilitzar per demanar que finalment hi hagi un acord; igual que hi ha hagut en el Tractat de les mines antipersonal. D'aquí que comencin aquestes campanyes, que en general van ser promogudes per aquesta primera campanya que va sortir a Anglaterra amb el nom de *Jubileu 2000*.

Aquesta campanya -com he dit abans, típicament europea- fou promoguda inicialment per les esglésies protestants, per l'església anglicana i per l'església evangèlica. Per què? Perquè resulta, i jo els hi asseguro que no sóc cap expert en Bíblia, que el llibre del Levític i el llibre del Deutoronòmic diuen que els jueus cada set setmanes de set anys, cada 49 anys, l'any següent, l'any 50è, el declaraven any de perdó, i feien tres coses: alliberaven els esclaus, repartien per igual les terres del poble i perdonaven els deutes. Després, als 50 anys ho tornaven a fer. Aleshores es van dir que cada 50 anys no ho hem fet, però cada 1000 anys ja toca, i ara que estem a les portes de l'any 2000 seria hora de començar una campanya, una acció de tipus *jubil·lar*. A partir d'aquí comença aquesta acció que en el nostre cas es concreta en aquesta campanya que porta aquest nom una mica irònic de: "*Deute extern? Deute etern*" - per veure si l'eternitzarem o no- i que pretén algunes coses relativament senzilles.

Primera cosa, la condonació del deute. Però no la condonació total del deute, sinó la condonació del deute d'aquells països més pobres i més fortament endeutats, que són una part de tots els països del Tercer Món. Per tant no es demana una condonació total del deute. He de dir, entre parèntesi, que potser podríem ser més pretenciosos i demanar, encara que condicionada, a determinades bones inversions, per descomptat, però demanar una condonació total. He fet unes estimacions pel cas espanyol. Si Espanya condonés tot el deute que té, de vegades m'ho han preguntat en taules rodones, què significaria això per nosaltres,

hauríem de fer un gran esforç? Si Espanya condonés tot el deute en un any, reduiria el seu consum, o reduiria el seu PIB en un 4%. Si nosaltres estiguéssim disposats a reduir el nostre consum en un 4% en un any, i tot això que no consumíssim ho entreguéssim (tot és utòpic, evidentment) al Tercer Món, cancel·laríem el deute extern del Tercer Món amb Espanya. Si no fóssim tan generosos i només volguéssim reduir un 2% el nostre consum, ho fariem en dos anys; i si només volguéssim reduir un 1%, ho fariem en 4 anys. Tenim una altra manera de calcular-ho, el deute que té el Tercer Món amb Espanya equival a dos anys de despesa militar espanyola. És a dir, que si un any reduíssim la despesa militar a la meitat, cosa que no deixaria de ser prou convenient, ja reduiríem $\frac{1}{4}$ part del deute, i si això ho féssim durant 4 anys ja podríem pràcticament cancel·lar el deute del Tercer Món.

Per tant, si hi hagués voluntat política no ens afectaria massa, només ens afectaria un 4% global que, a més, es podria repartir en terminis relativament còmodes. Per tant, fem una petició que penso que podria haver estat una mica més agosarada: demanar una condonació més àmplia -de moment hem demanat una condonació del deute dels països més pobres, i més fortament endeutats-.

La segona qüestió que demana aquesta campanya és raonable: que el govern espanyol (però en el cas francès, el francès; i en el cas suec, el suec) intervingui per tal de canviar la dinàmica d'aquests Organismes Internacionals perversos dels que he parlat abans. El problema és internacional i si no canviem aquest Fons Internacional i si no canviem les estructures poc democràtiques del seu funcionament, difícilment farem res. Per tant, la segona petició és una intervenció activa dels diferents Governos en un canvi d'aquests organismes.

La tercera petició, si vostès volen, és més casolana però tan mateix important, és la transparència informativa sobre el tema del deute. Si jo els he pogut donar aquestes xifres del 4%, i dels dos anys de despesa militar, és perquè afortunadament s'ha publicat un llibre, fa pocs mesos, d'un economista de Madrid, que es diu Jaime Atienza, que es titula El papel acreedor de España i explica quin és el paper acreedor d'Espanya. Però a aquest senyor li ha costat un any de visites gairebé diàries al Ministeri d'Economia perquè li diguessin, país per país, què és el que se li deu a Espanya. Si no tenim informació sobre què és el que es deu, difícilment podem fer accions per demanar condonacions, o per demanar una reducció, o per demanar millores. Per tant, transparència informativa.

Aquests són els tres elements ben senzills d'aquesta petició, això és el que s'està demanant en aquests moments. Jo em permetria acabar amb una proposta complementària perquè penso que alguna cosa més s'hauria de demanar. A nivell europeu penso que hi ha una cosa que és molt important, i que ens tocarà molt de prop, encara que sembli una cosa a distància. Vostès saben que els tractes comercials d'Europa amb el Tercer Món, en una part important, amb els països més pobres del Tercer Món estan regits per una Convenció que es diu la Convenció de Lomé. La Convenció de Lomé haurà de ser renovada ara, precisament, a l'any 2000. La Convenció de Lomé és la que explica quins ajuts es donen als països del Tercer Món per compensar allò que els deia al començament: la disminució de preus de les seves exportacions. Hauríem de tenir, com a ONG's, un paper actiu davant dels Governos que han de negociar la Convenció de Lomé perquè fos el màxim de generosa. Ja he dit abans com el comerç és endeutador. Aquesta seria una proposta, una mica marginal, però penso que en el cas europeu seria important.

Què més hauríem de proposar? Una altra proposta que jo faria és la que els Bancs també fossin generosos en la seva condonació. Se'ns dirà que del Govern en som socis tots i que

dels Bancs només són socis els seus i que, per tant, nosaltres no tenim autoritat per demanar als Bancs que perdonin el deute. Hauria d'haver dit que del deute del Tercer Món, aproximadament un 45% el tenen els Governos i els Organismes Internacionals i un 55% el tenen els Bancs. Per tant, vol dir que hem de fer també demandes als Bancs. Per què? Primer, perquè els Bancs, els que s'han salvat, perquè ja he dit abans de què hi va haver alguns que no es varen salvar, ja fa temps que han passat de pèrdues i guanys amb aquest crèdit, i ara només els tenen nominativament en el seu balanç. Fins i tot, en la mesura que els han passat de pèrdues i guanys, han rebut desgravacions fiscals. És a dir, que entre tots els ciutadans els hem ajudat a pagar el deute, però en canvi ells el continuen mantenint amb un nominal del 100%. Penso que amb això no poden continuar d'aquesta manera, i menys encara veient quina és la xifra escandalosa de beneficis que els Bancs presenten a final d'any. Encara menys si veiem la xifra escandalosa de beneficis que els Bancs espanyols estan obtenint a Llatinoamèrica, i com estan endeutant a països llatinoamericans. Penso que tot això ens legitima per demanar que els Bancs també tinguin un paper actiu en la condonació.

Una altra cosa que penso que s'hauria de demanar, en aquesta campanya o en qualsevol altre moment, és una cosa que en castellà diríem gairebé "*clama el cielo*": que els *Mobutus* tornin els diners. És a dir, que tots aquells que es van quedar diners no puguin dir ara que el deute s'ha perdonat, nosaltres seguim amb la butxaca plena. Això no pot ser, s'ha de demanar als Bancs on estan aquests comptes (que se sap quins són) que facin el favor de desbloquejar-los i d'enviar-los al país d'origen. Això és una cosa que necessita ja d'una immediatesa. Fins i tot a mi em va sorprendre quan es va publicar aquest llibre de Jaime Atienza ([El papel acreedor de España](#)) veure que el segon país deutor d'Espanya, el segon que més diners ens deu -el primer és Algèria- és Rússia. Ja he dit que els països de l'Est s'han incorporat a aquest tema. Ens deu més de 100.000 milions de pessetes. Però això, sense tenir dades a la mà, estic convençut que aquests 100.000 milions de pessetes que ens deu Rússia ja han arribat a Espanya: han arribat en les butxaques d'aquests senyors que aterren normalment cap a la Costa del Sol i que contenen amb l'assessorament d'un alcalde prou conegut per fer inversions a la zona d'un diner relativament dubtós. Aleshores, amb quina categoria moral, podem nosaltres demanar que Rússia ens torni 100.000 milions de pessetes, quan una xifra que no m'estranyaria que fos similar ja l'estem gaudint nosaltres aquí fruit de la sortida de capitals de Rússia cap aquest país nostre. Tot aquest tema, la devolució de capitals dels uns, la reclamació de capitals d'uns altres, penso que és un altre element amb el que també hem de jugar.

Finalment, diria que encara hauríem de fer tres coses més. Primer, que nosaltres paguem el deute i que només ens costi un 4% em sembla excel·lent; però no tenim que pagar-lo només que nosaltres. Hi ha gent en el món que és absolutament insolidària i que també hauria de pagar. L'últim informe de les Nacions Unides sobre el Desenvolupament Humà ens diu que hi ha 225 personatges sobre aquest planeta que acumulen un patrimoni personal per sobre dels 1.000 milions de dòlars cada un d'ells i això equival al 47% dels habitants més pobres del planeta. Aquesta gent, a més, normalment tenen aquestes fortunes domiciliades a paradisos fiscals, de manera que eviten qualsevol tipus de contribució pública.

Per tant, jo diria que ben de bon grat hem de deixar que el nostre consum es redueixi un 4% per condonar el deute, sempre i quan les inversions estiguin ben fetes; però de més bon grat encara hauríem de demanar a aquests 225 personatges que també hi posessin un cop de mà. Penso que això a través d'un sistema, una mica difícil i una mica llunyà, de fiscalitat internacional de la que ja es comença a parlar a través d'aquesta famosa taxa Tobin, que ha

proposat el Premi Nobel d'Economia James Tobin, i que miraria de gravar els fluxes financers especulatiu internacionals, seria un altre camí de fer diners per a aquest tema.

Dues darreres coses. En el tema del deute hi ha d'haver també una implicació important de les Organitzacions No Governamentals. No només en la mesura en què siguin promotores de campanyes, o d'activitats de *lobby* o de moltes coses que ja estan fent, sinó que fins i tot com a promotores d'accions directes de reducció de deute. Vull posar sobre la taula el cas aquest d'*Intermón* perquè penso que és un cas recent i prou interessant.

Intermón, com a primer cas pioner a Espanya, però això s'ha repetit en molts altres casos abans que ho fés *Intermón*, està fent la següent operació: Moçambic, que és un dels països més pobres del planeta, deu al Govern espanyol 3.000 milions de pessetes. En la cotització d'aquest mercat secundari del deute que abans parlàvem, el deute de Moçambic pràcticament no val res, es pensa que no el pagarà mai. En aquest moment es cotitza a un 10%. Per tant, si el Govern espanyol es vengués els 3.000 milions de deute extern de Moçambic en trauria 300. *Intermón* es presenta al Govern espanyol i li diu: "jo et compraré el deute de Moçambic", evidentment no per 3.000 milions però sí per 300. *Intermón* comença una campanya per recaptar 300 milions de pessetes. No vol que siguin dels milions habituals del seu programa de projectes, perquè aleshores els perjudicaria, sinó que siguin 300 milions extraordinaris. En comencen a recaptar, amb una certa mala fortuna segons diuen els mateixos d'*Intermón*, perquè quan comencen a recaptar esdevé l'huracà Mitch i aleshores la gent està per una altra cosa i ells acaben dient -una mica irònicament- "el cas d'Àfrica és un cas tan desgraciat que fins i tot quan t'hi poses, et desvien".

En tot cas ells comencen a recaptar, recaptin els primers 100 milions de pessetes i donen ja un compte al Govern espanyol de 100 a compte dels 300 i ara estan en marxa per obtenir els altres 200. Quan tinguin els 200 que els hi falten se'ls donaran al Govern. Aleshores el Govern els hi donarà un paper que digui que el deute de Moçambic és vostre en lloc de ser meu. Amb aquest *paperot* aniran al Govern de Moçambic i els hi diran: "tu devies 3.000 milions al Govern espanyol (ells ja ho saben de sobres). Ara no els deus al Govern espanyol sinó que m'els deus a mi i no em deus 3.000 sinó que ens deus 300 i a més no et cobraré cap. Però et demanaré que amb un pressupost extraordinari i amb moneda local inverteixis un contravalor de 300 milions de pessetes en projectes escolars". D'aquesta manera Moçambic es treu el deute del damunt, no gasta divises perquè ho fa amb moneda local, es crea una Comissió del Control formada per *Intermón*, Govern de Moçambic i Govern espanyol i s'allibera una part del deute. Això que és un cas concret no ho poden fer totes les ONG's. Hi ha de peticonetes que mai tindran el capital per fer-ho. Només les grans i, sobretot, coordinades a nivell internacional, podrien fer accions determinades que serveixin per salvar el deute.

L'última cosa de totes, és la que fa referència a nosaltres com a persones. Les nostres implicacions personals en el tema del deute. Evidentment ja hi ha implicacions personals, si nosaltres donem una assignatura, o si nosaltres assistim a un acte, o fem una campanya, o participem en un ONG, o donem diners al compte de les víctimes d'un huracà, tota una sèrie de coses, ja fem bé. Però penso que hi ha un pas més que hauríem de considerar. Es tracta del següent: des de fa uns anys, en aquest país -en altres països ja fa més temps-, hi ha la sensació de què amb la pensió que ens pagarà la Seguretat Social no viurem pas gairebé. Aleshores la gent s'ha llençat a fer plans complementaris de pensió. Un pla complementari de pensions consisteix en que nosaltres dipositem cada mes, o cada x temps, en un Banc, en una Caixa d'Estalvis, en una Companyia d'assegurances, una quantitat determinada de diners a canvi de que el banc es compromet a dues coses: oferir-nos una bona rendibilitat i assegurar-

nos una desgravació fiscal. Però entregar a un Fons de pensions un diner d'aquesta mena és donar-li un xec en blanc perquè no sabem que farà dels nostres diners durant els 15, 20, 25, 30 anys dels que els disposarà. Si nosaltres posem els diners en el banc de la cantonada en el nostre compte corrent, avui el tenim però demà el podem treure, fem un taló i s'ha acabat. Però si el tenim en el nostre Pla de pensions el tenim allà 15, 20, 25 anys amb llibertat absoluta. Resulta que sovint i sense que nosaltres sabem res, aquests diners poden anar a resultats especulatiu, poden anar a situacions que no siguin del nostre agrat d'entrada.

A Espanya fins ara, els Fons de pensions inverteixen, majoritàriament, en el que es diuen Valors de Renda Fixa. Els Valors de Renda Fixa són uns valors que compren Obligacions de l'Estat, o deute de la Generalitat, o qualsevol altre cosa i van fent la "viu viu". Que no és tant la "viu viu", perquè ara m'he estat mirant la rendibilitat de l'any passat i entre la rendibilitat més la desgravació fiscal, més el no se què, resulta que acaba tenint una rendibilitat del 12% anual, que no està pas malament. Però ara, des de fa 3 o 4 anys, els Fons de pensions espanyols - seguint l'exemple dels fons de pensió nord-americans, canadencs i japonesos- han entrat també en el món dels valors de renda variable, en el món de les accions. Evidentment aquests donen una rendibilitat més gran.

Tant és així, que també m'he mirat els resultats dels fons de pensions que han invertit l'any passat en renda variable a Espanya i, si les dades que he llegit no estan maldades, diu que han obtingut una rendibilitat global del 42%. A mi em perdonaran, però 42% a l'Edat Mitjana es deia *usura*. És una paraula que ha passat una mica de moda, però que en aquests moments resulta que encara es dóna. Nosaltres hem de començar a pensar què passa amb aquests diners nostres. Resulta que els Fons espanyols que inverteixen en renda variable, o inverteixen a Espanya o inverteixen a l'estranger. No conec massa les empreses de l'estranger, però m'he mirat què passa amb les empreses espanyoles. En una quantitat molt elevada resulta que és del 70-80%, inverteixen a Telefònica, a Endesa i a Repsol.

Telefònica acaba de guanyar 160.000 milions de pessetes a costa de la devaluació del real brasiler, a costa dels ciutadans brasilers. De Repsol no en tinc massa informació en aquest moment, però si em deixen cinc minuts finals, els explicaré una petita història d'Endesa. Endesa és una companyia que està presidida per un personatge que és diu Rodolfo Martín Villa. Fa aproximadament uns 23 anys, un company meu que era a la sala, uns quants més que estan a la sala i jo mateix, vam crear "l'Associació de Veïns de l'Esquerra de l'Eixample" aquí a Barcelona, amb uns estatuts que eren idèntics als estatuts de totes les altres Associacions de Veïns de Barcelona. Vam presentar els estatuts. El Governador Civil d'aquells moments, que es deia Rodolfo Martín Villa, ens va denegar l'associació. Li vam preguntar per què ens denegava l'associació. Ens va dir que ens denegava la legalització perquè es deia "de l'Esquerra" de l'Eixample. Li vam dir que això era una qüestió geogràfica, que poc tenia a veure amb la dimensió política, i ell ens va dir que mentre es digués de "l'Esquerra" que no ens l'aprovava, i que li poséssim del "Ninot". Li vam contestar que el "Ninot" era un tros del barri però que no ho era tot. Ens va dir que no ens ho aprovava. Vam considerar que això era un injustícia i vam fer un recurs al seu immediat superior, i l'immediat superior del Governador Civil era qui en aquell moment s'anomenava Ministro de la Gobernación; i el Ministro de la Gobernación quan va arribar el nostre recurs es deia Rodolfo Martín Villa, perquè ja l'havien ascendit, i ens ho va tornar a denegar.

Els hi explico aquesta petita anècdota personal per mostrar-los que tinc una especial dedicació al tema d'Endesa. Resulta que Endesa ha fet el següent: ha entrat en el mercat llatinoamericà amb molta força. Concretament ha entrat comprant el 32% de l'empresa elèctrica xilena

ENERSIS. Ha invertit, per comprar aquest 32% d'ENERSIS, un total de 225.000 milions de pessetes: 75.000 milions pagats als accionistes directius de l'empresa (que tenen el 2% de l'empresa) i 150.000 milions de l'empresa per pagar als accionistes treballadors que tenen el 98% del capital de l'empresa. No he fet la divisió, però cada acció de directiu l'ha hagut de pagar unes 600 vegades superior que l'acció dels treballadors. Els treballadors no han estat d'acord amb aquesta acció, han posat un pleit al senyor Martín Villa i no fa gaires mesos, en arribar a l'aeroport de Santiago de Xile, els seus advocats li van recomanar que agafés el vol de tornada a Madrid, no li passés a ell a Xile el que li està passant a un xilè a Londres.

El senyor Martín Villa fa aquesta operació i demana dos assessoraments: un assessorament per part xilena i un assessorament per part espanyola. L'assessorament que demana per part xilena li fa una empresa d'assessors xilena dirigida per un senyor que és el contable d'en Augusto Pinochet; i l'assessorament per part espanyola li fa una empresa que es diu Santander Investments que està dirigida per una senyora que es diu Ana Patricia Botín, que està sent examinada a l'Audiència Nacional per un presumpte frau fiscal de 52.000 milions de pessetes. Aquests són els assessors d'aquesta operació. Quan Endesa es fa càrrec del 32% d'ENERSIS el que aleshores fa és doblar els rebuts d'electricitat de tots els xilens. Els xilens paguen el doble del rebut, els beneficis d'ENERSIS augmenten, se suposa que d'ENERSIS passa la part corresponent a Endesa i d'aquí als accionistes que són els que estan parant la mà en el Fons de pensió.

Resulta que per una banda ens mobilitzem per l'huracà i firmem perquè es condoni el deute i per una sèrie de coses; i per altra banda anem demanant en el nostre fons de pensions que ens ofereixi cada any, o cada mes, una rendibilitat. Penso que davant d'això només tenim una alternativa i és la de començar a demanar als Bancs què és el que fan amb els nostres diners o sinó dedicar-nos a una cosa que a Europa ha tingut un èxit notable, que són les Banques alternatives. Tenim a Suècia, a Anglaterra, a Holanda i a molts països banques que diuen què fan amb els teus diners, on van dirigits i exclouen una sèrie d'inversions perquè no les troben concloents amb la seva manera de pensar. Jo penso que aquest últim element, aquest element de la coherència personal, juntament amb l'element de l'acció de les ONG's, juntament amb la reivindicació davant dels Bancs, juntament amb el retorn del capital de la gent que se l'ha emportat, juntament amb la condonació dels governs i juntament amb la reforma del Fons Monetari Internacional, pot fer que potser el dia de demà el problema del deute extern s'aminori i les poblacions del Tercer Món puguin viure amb més dignitat. Moltes gràcies.